

ROMANYA VE AĞAŞITUNA AVRUPA BÖLGESİNDE GEÇMİŞTEN BU GÜNE TÜRK VARLIKLARIN CANLANDIRMA VE KORUMA MÜCADELESİ¹

Hazırlayan: Gülten ABDULA-NAZARE

Romanya

Aşağı Tuna- Araştırma, Geliştirme, Eğitim ve Türk Kültür Merkezi
Başkanı

Somut Olmayan Kültürel Mirasın korunması düşüncesi UNESCO'nun 1972 Doğal ve Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nin hazırlık çalışmaları sırasında uluslararası bir araca dönmüştür. Bolivya, 1973 yılında Yazar Hakları Evrensel Sözleşmesi'ne''folklorun korunması'' ile ilgili bir protokol eklenmesini önermiştir. 2002 yılında İstanbul'da gerçekleşen Kültür Bakanları Üçüncü Yuvarlak Masa Toplantısı, iki sözleşmenin ruhunu ve özünü yansıtmaktadır. Bir yıl sonra Somut Olmayan Mirasın Korunması Sözleşmesi, üç yıl sonra ise kültürel İfadelerin Çeşitliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi UNESCO'da kabul edilmiştir. Somut kültürel miras olduğu kadar somut olmayan kültürel mirasın da büyük önem taşıdığı

gerçektir. Romanya'da çok yaygın olmasa da insanlar zaman zaman eski ağırlık birimlerini kullanmakta, en azından ne olduğuna dair bilgi sahibi olmaktadır, bunun nedeni kendi ülkelerine ait geleneksel değerlerin yaşatılmasıdır. Aynı husus dilde, dansa, alışkanlıklarda da kendini göstermektedir. Bu hususta özellikle Köstence bölgesi ön plana çıkmaktadır. Kendine ait dilini, her aileye ait özel kamalarını, kilt denilen eteklerini, enstrümanlarını gelecek nesillere tanıtmak için bu değerlerin özenle korunması gerektiğinin farkında olan insan sayısı hiç de az değildir

Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin *kültür varlıkları, bilim, güzel sanatlar, el sanatları, gelenekler, adetler, inançlar, müzik, halk edebiyatı, din, sosyal yaşama, kaya mezarlıkları, yazılı, resimli ve kabartmalı kayalar, resimli mağaralar, kale, , kervansaraylar, han, hamam ve medreseler, kuyular; çeşmeler, tarihi kalıntılar, evler, mezarlıklar ve sayre kültürel değer taşıyan yer üstünde veya yer altında çeşitli kültür varlıkları önümüze çıkıyor.*

Geleneksel bilgiler, folklorik eserler, ritüeller, seremoniler, fiziki kültürel değerler ve fiziki olmayan değerler nesillerden nesillere aktarılmış ve bugüne kadar bizlere yetmiş. Maalesef bu değerlerin bazıları yok edilmesine mağruz kalmış, bazıları yanlış ellere düşmüş, bazıları ise bu günün küreselleşme dönemini yaşarken çeşitli toplumların kültürleriyle karışım yok edilmesine şahit olmaktayız. Geç kalmadan bir an önce bu varlıklarımızı koruması altına alması gerekiyor. İşte bizim kurumun amaçlarında biri bu kendi özel ve Dünya miraslarımızı korumak ve gelecek nesillere aktarmak.

1966 tarihli Uluslararası Kültürel İş Birliği Deklarasyonuna göre ;

1-Her kültür kendisine saygı gösterilmesi ve koruma altına alınması zorunlu olan değer ve itibara sahiptir.

2-Her insanın kendi kültürünü geliştirme hak ve ödevi bulunmaktadır.

3-Tüm kültürler, bütün insanlığın yaygın kültür mirasının bir parçası olup, toplumlar zengintür ve çeşitlilik altında karşılıklılık esasını da gözeterek bir diğer kültürü geliştirmek için gerekli tüm gücünü kullanmak hak ve ödevine sahip bulunmaktadır." Bunları göz önüne alıp Romanya Demokrat Türk Birliği ve Aşağı Tuna- Araştırma Geliştirme, eğitim ve Türk Kültür Merkezi olarak Aşağı Tuna Avrupa bölgesi hatta Romanya çapında bulunan somut olan ve olmayan Türk kültür varlıklarını canlandırma ve koruma mücadelesi içindeyiz. Szlere, bugün ve bu güzel ortam içinde çalışmalarımızdan ve sizlerle saygılı dinleyicilerimiz bölgemizde somut olan olmayan varlıklarımızdan söz ederek bazı düşüncelerimizi sizlerle paylaşmak isteriz.

¹ Bu makale, 11-13 Mayıs 2014 tarihinde Eskişehir'de düzenlenen 'Türk Dünyası Sivil Toplum Zirvesi' nde bildiri olarak sunulmuştur

Romanya Orta Avrupa'nın güney doğusunda, Balkan Yarımadası'nın kuzeyinde bulunan bir ülke. Ülke kuzeyde ve kuzeydoğuda Ukrayna, kuzeydoğuda Moldova, kuzeybatıda Macaristan, güneybatıda Sırbistan, güneyde Bulgaristan ile komşudur. Ayrıca ülkenin doğuda Karadeniz'e kıyısı vardır. Avrupa Birliği üyesi olan ülke birlik ülkeleri içinde 7. büyük yüz ölçümü ve 9. büyük nüfusa sahiptir. Ülkenin başkenti ve en büyük kenti konumundaki Bükreş, 2,2 milyon nüfusu ile Avrupa Birliği'nin en büyük 6. kentidir.

- Romanya, Avrupa Birliği, Frankofon, Latin Birliği, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü, gibi uluslararası kuruluşlara üyedir.
- Romanya topraklarında kurulan ilk devlet Trakların kurduğu Daçya Krallığıdır. Bu devlet 101-107 yılları arasında Roma İmparatorluğu Traian'ın orduları tarafından işgal edilerek Roma İmparatorluğu'nun bir eyaleti haline gelir. Roma İmparatorluğu'nun çökmesinden sonra bu topraklar Gotlar, İskitler, Avarlar, Hunlar, Kumanlar ve Slavlar istilasına uğar. Römen kültürüne en çok etkisi Kuman Türklerin etkisi olmuştur.

Aşağı Tuna- Araştırma, Geliştirme, Eğitim ve Türk Kültür Merkezi hayata nasıl geçti?

- 1997 yılın başlarında Romanya, Moldavya ve Ukrayna ülkelerin bölge resmi otoritelerinin doğmuş olan proje 24-25 Şubat 1998 yılında Romanya, Aşağı Tuna bölgesindeki bulunan sınır Galati vilayetinin başkenti olan Galati de "Aşağı Tuna Avrupa Bölgesi" projesi imzalanmıştır. İmzayı atan o zamanın Romanya, Moldavya ve Ukrayna cumhurbaşkanları tarafından atılmış bulunmaktadır.
- Galati şehri Aşağı Tuna Avrupa Bölgesi nin Kültür merkezi seçilmiştir..
- Aşağı Tuna Bölgesi aşağıdaki sınır bölgelerinden oluşmaktadır.
- Romanya: (Tulcea, Braila ve Galati)
- Moldova (Cahul ve Cantemir ilçeler)
- Ukrayna (Odesa)

İncelediğimizde bu bölgede 3 Türk boyu(Gagauz Türkleri, Kırım Türkleri ve Osmanlı Türklerin) yaşamakta görünce **Aşağı Tuna- Araştırma, Geliştirme, Eğitim ve Türk Kültür Merkezi kurmaya karar 1997 verdik.**

Galati eski ismiyle Türk tarihinde tanılan KALAS vilayeti ve Türk Kültürün ve Tarihin bazı önemli izlerini taşıyan bir şehir. Aşağı Tuna Avrupa bölgesinin Kültür Merkezi seçilmiştir.

Aşağı Tuna- Araştırma, Geliştirme, Eğitim ve Türk Kültür Merkezi bir sivil kuruluştur.

, Bir kurum için realist, güvenli, çekici bir gelecek vizyonu olması gerekir.. **Aşağı Tuna- Araştırma, Geliştirme, Eğitim ve Türk Kültür Merkezi** adını taşıyan kurumumuz ulusal birliği sağlamak, uluslararası ilişkileri geliştirmek, bu sahalardaki araştırmalarda Romanya ve uluslararası kurumları ile ortak çalışmalar ve bilgi alışverişi yapmak.

Romanya ve Aşağı Tuna Avrupa bölgesinde geçmiş ve yaşamış olan Türk kavimleri, başta ve daha sonra gelmiş ve yerleşmiş olan , bu bölgede, Türk boyların dil, edebiyat, sanat, gelenek ve adet, müzik yanısıra yaşam tarzılarıyla beraber, Türk kültürünü oluşturan konularını araştırmak , incelemek ve elde edilen sonuçları bölgede yaşayan Türk boyları ile diğer milletlerle paylaşmak. Ayriyetten Türk Dünyasının zengin mirasını incelemek tanıtmak , paylaşmak. ve koruma altına almak, Türk Dünyasının problemlerini kamuoyuna iletme., Romanya ve Türkiye arasındaki tarih boyu ilişkilerini gündeme getirerek nasıl bir toplum olduğumuzu ispatlamak misyonumuzdur. Hedeflerimiz çoktur fakat en önemlisi bizi bize tanıtmak, güvenmek ve değerlerimizi gururla yaşatmak ve ileri sürdükleri en önemli görevlerimizden biridir.. Diğer taraftan Romen olsun, Fransız olsun vs. Türklere ve Türk İslam dinine karşı olan yanlış gözlemlerini doğrultmak.

Türk şiir akşamları: (Gagauz, Evladı Fatıhanlar , Kırım Türkleri, Azeri Türkleri),- Romanyada ilk Yunus Emre- uluslararası sempozyumu. (2002),Romanya çapında ilk Çocuk Bayramı ve Gençlik Bayramını T.C. Büyükelçilik ve Köstence Başkonsolosluk ile kutladık, tarih ve kültürel konular altında sempozyumlar ve seminerler düzenliyoruz, her yıl bir haftalık Cumhuriyet Bayramı vesilesiyle 'Türk Kültür Günleri' başlığı altında Romen okullarında Türk kültürünü, mutfanı ve sanatını tanıtmak, kitap ve yazarlarımızı tanıtmak, şiir akşamı, konferans , sergi ve son olarak Sevelim Sevillelim ismi altında ortaklaşa bir sahne gösterişi ile bir hafta süren etkinliğimiz sona eriyor.. Bunlar sadece uzun bir listenin bir kaç örneğidir..

Romanya ve Aşağı Tuna bölgesinde somut olan ve olmayan ile arkeoloji Türk Kültür izleri

A. Somut olmayan kültür varlıkları

Kültürel mirasın kapsamı geniştir ve somut kültürel miras ve somut olmayan kültürel miras olarak iki ayrı kategoride ele alınmaktadır. Ülkeden ülkeye değişen, o ülkeye ait özellikleri yansıtan sanat, halk dansları, edebiyat, mimari, heykeltıraşlık, dil, gelenekler, inanışlar, giyim tarzı gibi unsurlar bir ülkenin değerlerini oluşturmaktadır

- Somut olmayan kültürel miras ise elle tutulamayan, gözle görülemeyen ancak bir toplumu var eden değerlerdir, bunlar; gelenekler, dil, inanışlar, müzik, şarkılar, danslar, gösteriler, tekerlemeler, hikayeler ve şiirler gibi unsurlardır.. Hızla gelişen teknoloji ve küreselleşen dünya ile birlikte sosyal yaşamdaki değişim bir çok somut olmayan kültürel miras unsurunun yok olmasına neden olmaktadır. Bu yönden, somut olmayan kültürel mirasın korunması da toplumlar için önemli olmakla birlikte, bunların korunması somut kültürel miras eserlerine göre daha zordur. Kayıt altına alınmayan somut olmayan kültürel miras eserleri onları bilen kişilerin ölümüyle unutulmaya yüz tutmuştur. **Önemli olan somut olmayan kültürel mirasın korunmasının, saygı duyulmasının temini, yerel, ulusal, uluslararası düzeyde konuya dikkat çekilmesinin, somut olmayan kültürel mirasın korunması için çalışmaların ve yardımlaşmaların sürdürülmesidir.** Somut olmayan kültürel mirasın korunmasından bahsederken, korumanın tanımlamasını, belge haline getirilmesini, araştırılmasını, muhafazasını, geliştirilmesini ve nakletmeyi kapsadığının, bunun da resmi veya gayri resmi eğitimle sağlanabileceğinin unutulmaması gerekmektedir. Bu kapsamda şaheser niteliğindeki eserlerin ilanı, yaşayan insan zenginliklerinin tanımlanması, tekerlemelerin, tehlike altındaki dillerin ve dünyanın geleneksel müziklerinin ve danslarının korunması için programlar geliştirilmesi esasıyla hareket edilmektedir. Tabii burada en önemli şey somut olmayan kültürel miras unsurlarının kayıt altına alınmasıdır. Mesela Aşağı Tuna Bölgesine ait olan Isakça kasabasında düyün türkülleri ve manilerinden bir örnek: . Pazartesi günü kına yakılırdı.
- Geline kına yakılırken, şu türkü söylenilirdi:

- **“Artık gelin oluyorsun**
- **Başı telli duvaklı kızArtık gelin oluyorsun**
- **On parmağı kınalı kız**
- **Artık gelin oluyorsun**
- **Elma gibi yanaklı kız**
- **Artık gelin oluyorsun**
- **Kiraz gibi dudaklı kız!”**

- **Perşembe günü traş günü.Damat, traş edildikten sonra delikanlı arkadaşları tarafından damatlık elbiselerle giydirilirdi. Damat, türkülerin eşliğinde giydirilirdi. Buna bir örnek:**
- **“Taşa koydum beşliği,**
- **Elimden geçiyor bir gül gibi gençliği,**
- **Şişeden rakı damlar da karın üstüne,**
- **Hopla da gel yavrum topla da gel.”**

Bu çerçevede somut kültürel miras eserlerinin müze ve galerilerde korunması sağlanırken, somut olmayan kültürel mirasın korunması amacıyla kayıt altına alınmaları daha sonraları gerçekleşmiştir. (Cobadin Koy Müzesi)

Sözlü anlatımlar, sözlü gelenekler, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüel ve festivaller, halk bilgisi, evren ve doğa ile ilgili uygulamalar, el sanatları geleneği gibi kültürel ürünleri ve üretim süreçlerini ifade eden kavramdır ve bu değerler *nesillerden nesillere aktarılmış ve bugüne kadar bizlere yetişmiş* kültürel mirasların korunmasını ve gelecek kuşaklara aktarılmasını bizlere düşen en önemli görevlerimizden biridir. Bunları göz önüne alarak derneğimiz ve Galati Romanya Demokrat Birliği'nin şubesi olarak bütün çabalarımızla canlandırmaya , yaşatmaya ve diğer nesillere aktarmaya tüm emeyimizle ortaya koyuyoruz. Eski Türk motiflerini yeniden canlandırma amacıyla Abdula Ancelica cam üzerine süsleme sanatına kendisini vermiştir..... Çok büyük ilgi Römen öğrencilerle Türk mutfağının tanıtımı olmuştu. Yunus Emre ,nin çalışmaları bu konuda çok başarılıdır. Evet maddi sıkıntılarımız da var, ama buna rağmen başarıyoruz.

Bazı gerçekleştiklerimizin projelerin fotoğrafları

-
- Türk mutfanı tanıtması için bölgesel yemek günleri;
- Eski el sanatlarını araştırmak ve tanıtmak;
- Halk oyunlarını canlandırmak;
- Nevruz ve Hıdrellez günlerini yeniden yaşatmak;
- Eski Türküleri, adetlerini araştırmak, incelemek ve kitap haline getirmek
- Yeni bir hedefimiz, önceki zaman Romanya Araştırma Folklor Enstitüsü'nün teyipe almış olan eski türküleri notaya koyulması için mücadele ediyoruz.
- Eski Türk motifleri cam üzerine süsleme hale getirerek sergiliyoruz;
- Türk Dünyası'nın mitolojisini tanıtmak için panel düzenlemekteyiz;v.s.

Cam süslemelerinde eski el sanatın Türk motiflerini Abdula Ancelika başarıyla kullanılmaktadır.

COBADIN MÜZESİ (İlginç tarafı tavan süslemesi Orta Asya nın yurtlarını hatırlatır.

Galati şehrinde yaşayan **Abdula Ancelika** hanım efendimiz eski Türk motiflerini cam süslemelerinde yeniden canlandırmaya başlamıştır.

Romanya'ya gelince Aşağı Tuna bölgesine ağırlıkvererek bazı Romanya'nın diğer bölgelerindeki yeni arkeolojik kazılardan çıkan Türk kavimlerin veya Osmanlı dönemine ait eserlerden izinizle bahsedeceğim

AŞAĞI TUNA BÖLGESİNDE CAMİLER

Dobruca yaklaşık 500 yıl Osmanlı idaresi altında kalmıştır. Osmanlı hakim olduğu bütün topraklarda tarih boyunca adının anılmasını sağlayan muhteşem eserler meydana getirmiştir. Ancak Osmanlı'dan sonra Osmanlı mimari eserleri özellikle tahrip edilmiş, yakılıp yıkılmıştır. Bunun için bugün Dobruca'da Osmanlı'dan pek az eser günümüze kadar ulaşabilmiş.. Eğer bunlar günümüze ulaşabilseydi buralarda birçok cami, han, hamam, medrese, türbe, çeşme ve köprüleri görebilecek ve hayret edecektik Zaman zaman Dobruca haritasında Galati ve İbrail şehirleride yer alıyor.

Ayakta duran Camiler

Köstence bölgesi

- Kral (1910) , Hünkar (1868) , Anadolkö(1898) Kumluk (Mescit) (1921) Koycu (1957)Mecidiye (1857),Mangalya (1520) ,Tekirgöl (1936), Aziziye (1878).Büyük Tatlıcak (1932), Küçük Tatlıcak (1891), Hacılar (1903),Kanara (1884), Tuzla (1893),Boğazköy (1756),Amzaça (1850), Osmanfakı (1922), Köstel (1870),Karaağaç (1880),Dokuzsupu Camii (1865),Bayramdede (1870),Karamurat (1880),Musurat (1870,Kara Ömer (1867), Ala Kapı (1877),Azaplar (1880),Toprakhisar (1910),Asaça (1880),Omurça (1911),Hendek Karakuyusu (1858),Küçük Bülbül)1880), Büyük Bülbül (1880),Pavel (1856),Başpınar (1860), Dobromir (1858),Osmança (1884),Akbaş (1865),Malçova (1914),Kaşıkçı (1850),Kalaycı (1854), Defçe (1874), Ence – Mahale (1924),Taşpınar (1910),Palaz (1859),Laz – Mahale (1860),Gelincik(1873), Taşaul (1871), Danaköy(1922),Mahmudkuyusu,(1866),Kaçamak (1862),Muratan (1860),Çukurköy (1871),Karatay (1858),Acemler (1873),Aşçılar (1872),Horozlar (1873), Şirin (1859), Engez (1866),Hırsova (1812)

Aşağı Tuna bölgesinde Camiler

- Tulça (1840) , Babadağ (Ali Paşa Camii) (1516) Çukurova (1922 Maçin (1860 - İsakça (1861) - Murgöl (1849), Karaibil (1861), Mahmudiye (1832)

TÜRBELER

Sarı Saltuk Türbesi Gazi Ali Paşa Türbesi İshak Baba Türbesi Koyun Baba Türbesi - Gazi Bali Bey Türbesi

Miskin Baba Türbesi

- **ÇEŞMELER**

Başpınar Çeşmesi- Gazi Ali Paşa Camii Çeşmesi, İsakça Kapaklı Çeşme
Mahmut Köyü Çeşmesi

Galatı Hamidiye Cami

1894 yılında, Osmanlı tebalı İzmirli Yunan Tüccarı Teodor Malkoç, II.Sultan Abdul Hamid'e bir camii,bina, ve çeşmenin inşa edilmesi için Galatı str. Ghecet, limana yakın arsalarından birisini bağışlıyor. Bağış hayırseverin adı vlusundaki mermer çeşmenin taşına yazılmış görünür.

Ünlü yazarımız Ekrem Hakkı Ayverdi Rümeli'yi gezerken Galatı'ye yetişiyor ve Galatı caminin 1894 yılında yani Rus- Osmanlı savaşından sonra , bu bölgelerde bir caaminin inşaa edilmesi çok şaşırtmıştı zamanında. Demek ki Romanya ve Türkiye arasında diplomatik, kültürel ve ticari ilişkiler kopmamıştı. II. Sultan Abdül Hamid kendi namına aynı senelerde İsmail (bugün Ukraynada) ve Galatı'de ik,i caami inşaa etmiş. Mimari bakımından çok özeldiler. Galatı camisi Romanya'da hiç görünmeyen bir farklılığı vardı. Türkiye'nin camilerine benzer fakat minaresizdi. Temeli betonarme, duvarları tuğladan ve dış duvarları kırmızı tuğlailen kaplıydı. Halılar Buhara'dan getirilmiş. Çürümemesi için altında Mısırdan getirilmiş pinçten örülmüş hasırları vardı. Kubbeden 4.5 tonluk kristal bir avize asılıydı.

Kubbesi mavi boyalı ve sarı yıldızlar süslerdi. Baktıyan gökyüzünü görecektin sanki. Duvarlar beş tonlu ve kenarları yeşil mavili üzerinde çiçek motifleri. Minberi ince ve zarif işlenmiş ahşaptandı. Mihrabın iki tarafında şamdanların yeri. Rahle kiraz ağıcından yapılmıştı. Avluda abdest için bir şadırvanın içinde Marsilya dan getirilmiş mermerden bir çeşme. Çeşmenin döşemeli tarafı aynı mermer den. Duvarlar parmaklı ahşaptan ve çepeçevre oturma yeri.

Avluda abdest için çeşme, ritüel yıkama, mermer Marsilya ile döşeli idi. Çaminin avlusunda iki katlı bir bina vardı. Kuran Kursu için, imam, misafir, biro odaları vardı.

1994 yılında tam 100 sene sonra Romanya müftüsü Mehmet Yakub'un ,mzasıyla camii yıktırılıyor. Şimdi ise sadece "Arada Bul" kelimesiyle kaldık.

Braila,Kiliseye çevrilmiş cami

1808 yılına kadar cami müslümanlara aittir. Türkler çekilince, rus askeri temsilcisi, Mihail Pavloviçi Romanov Buzau piskoposluğuna yazı gönderip cami ortodoks kiliseye dönüştürülmesini istiyor.

Böylece İbrail kasabasının Türklerden kurtulmuş bir simgesi olacaktır diyor Mihail.. 8 Mart 1831 tarihinde cami kilise olarak ibadete açılıyor. İsmi de Arhanghel Mihail ismini taşıyacaktır.

Maçin

- Macin Mestan Aga Cami (1860 yılında Hacı Berbet Ahmet tarafından inşa edilmiştir.) Tamâmı ahşap çatıklı ve kaplamalı bir câmi, zaman yolculuğunda muvaffak olarak, günümüze gelmeyi başarmıştır

Isakça

. Kitabede, güzel bir talik ile yazılmış 10 beyittir. Bu kitabede „Mahmud Yazıcı’yı hayır ile andıkça, anan kişiyi Allah muvaffak eylesin İsakça’ya bu camiyi yaptı. Kaza halkının hepsinin duasını aldı ve bütün halk sevindi. Dünyada böyle eser bırakan kişinin namı devam eder, bu hizmetin bütün insanlara sunulması teşekkür ve dua gerektirir. Bu hayırlı işe hem para hem güç olarak verildikçe, halkın itibarını kazanır ve her gün kişinin servetini arttırır. Raşit isimli kişi bu ulu camiyi Mahmud Yazıcı hayratı için yaptı, süsledi ve tarihini koydu. 1280 (hicri), 1863-64 (miladi).“ sözleri yazılıdır. Caminin içinde, sağ tarafta, küçük bir kütüphane vardır. Giriş kapısının tam karşısında imamın namaz kıldığı mihrab ve minber bulunmaktadır. Duvarlarda, Allah’ın, Peygamber’in ve ilk dört halifenin isimlerinin yazıldığı levhalar ve Kuran’dan kısa ayetler mevcuttur. Ayrıca, giriş kapısının sağında ve solunda iki mahfil vardır

BABADAĞ- Gazı Ali Paşa Cami

Şehitlikler

İki ülkenin, Romanya ve Türkiye, ortak tarihin izlerini Romanya topraklarında hemen hemen her köşesinde görmek mümkündür. Eski Osmanlı döneminde düşen şehitlerimiz veya Birinci dünya Savaşı kahramanlarımızı düşmüş olan yerlerinde şehitlik mezarlarını görmek mümkündür. Birinci Dünya Savaşında düşmüş olan şehitlerimizi Slobozia, Bükreş ve Braila da yatmaktadır. Bükreş te 3182, Braila da 360, Slobozia da 1462 bulunmaktadır. Bu mezarlıklar Türk devletinin tarafından bakım bulunmaktadır.

Arkeolocik kazılar

Tartaria

1961 yılında, arkeolog Nicholas Vlassa Romanya'nın güney tarafında Tartarya ismini taşıyan civarında çanak çölmek kalıntıları olduğu bir sit olduğunu bilen arkeolog kazılara başlar. Kazılardan çıkan 3 kil tabletler, 26 taş ve kil figürleri, deniz kabuklarından bir bilezik, yetişkin bir erkeğin kemikleri bilimsel dünyayı sarsıtmıştı. Bir zaferin kazancıydı. Uzmanların dikatini çeken tam üç tabletlerin üzerindeki yazılı metinler ve çizilmiş resimler M.Ö. 3300 senelik veya 7000 yıllık olduğunu söylemektedirler. Bazı uzmanlar Sümer alfabesi kullanılmış olduğunu ispatlamaya çalışıyor, bazıları ise kazılardan ortaya çıkan esler o zamanın ünlü bir kişiye veya bir şamana ait olduğunu kanıtlamaya çalışıyor. Aslında 35-40 yaşları arasında bir erkek adamına ait olduğunu düşünürken siteden çıkan kemikler bir kadına ait olduğunu ortaya çıkar iskeletin etrafındaki ibadet nesnelere bakılırsa arkeologlar bir kadın şamanı olduğunu söylerler. Bence daha doğru bir şamana ve belki de eski bir Türk kavimin izlerini bizlere kadar işaretlemeye günün ışığına çıkıyor.

Timișoara

Osmanlı döneminde Lipova Kalesi oldukça müstahkem bir durumdaydı. Çok iyi tahkim edilmiş olup surlar bir taraftan Mureş suyunu takip eder, 1500-2000 kadar evi, birtakım dükkânlar ve bir kervansarayı kuşatır, sonra yine Mureş'e dönerdi. Nehrin üstünde bir köprü vardı. Buradaki kapıya Köprü Kapısı denirdi. Bunun dışında karaya bakan surlarda dört kapı daha vardı (Timişvar Kapısı, Azeb Kapısı, Sukapı ve Battalkapı). İç kale topraklarla donatılmış olan dört büyük ve çok sağlam tabyalara sahipti. 1691'de Avusturyalılar dış kaleyi, 1695'te Osmanlılar iç kaleyi tamamen yıktılar. Böylece eski Osmanlı kalesinden hiçbir şey kalmamıştır. Kervansaray da 1688'de Avusturyalılar'ın hücumu esnasında yanmıştır.

Şehrin kanalizasyon çalışmaları yapılırken ortaya Kanuni Suleyman dönemine ait bir caminin minare duvarı, dükân- hamam, evler müslüman mezarlığı, kaldırım, sokak ve kale etrafındaki sularla dolmuş olan bir hendek ortaya çıkmıştır. Benim bir önerim var. Bu arkeolojik izleri Türkiye ve Romanya arasında bir ortak proje ciyerek üzerine bir cam örtüsü yapılması çok uygun olacaktır. İki ülkenin Kültügr mirası ziyaretçilere yerinde gömek daha uygun olacağını düşünüyorum.-

Sonuç

Romanya Kültür ve Ulusal Miras Bakanlığı'nın tarafından yürütülen program takip ederek Türk, tatar türk ve gagauz türk eslerini canlandırma ve koruma mücadelesini vermek hedeflerimizden biri olması gerekir Görüldüğü gibi Romanya'nın çeşitlilik ve kültürel kimliklerini koruma arasında Türk kültür varlık miraslarımızı teşvik ederek maddi ve manevi yollarla onları korumak en önemli vazifelerimizden biri olması gerekiyor.

Römen resmi makamları ile diyalog kurarak tespit edilen tarih ve kültür eserlerini canlandırmak ve dünya ya tanıtmak. Belki şu ana kadar hareketlerimiz bu yönden biraz zayıf olduysa bu andan itibaren daha güçlü ve daha hızlı bir hareket olmasını görmekteyim. Mesela Galati deki Türk Kapısı, İsakça daki cami ve sayre eserlerin tamiri, onarımı için iki ülkenin işbirliğiyle ayakta durmasını sağlayabiliriz Galati de yeni bir camiye ihtiyacımız olduğunu da söyleyebilirim. Kültür ve Eğitim sektörü için gençlerimizi biraz daha bir motivasyon içinde yetiştirmemiz gerekiyor. Bu konuda gerek kendi toplumumuzun arasında gerek yerel , yani Romanya ve Uluslararası yaşam ve kültürel eserlerimizi tanıtmak ve böylece ne kadar zengin kültür mirasa sahip olduğumuzu ispatlamak zorundayız, öünkü bizi hala tanımıyorlar veya tanıtmalarını da istemezler ve de zor kabul ediyorlar. İşte bize düşen görev. Yeni projeler yürütmek, tespit edilen el sanat ürünleri, yaşam tarzın eserleri koleksiyon ve müze haline getirmesi. Bükreş , Muzeul Satulu (Açık hava Köylü Müzesi alanında bir Türk evin inşa edilmesi) yeni bir projemizden biridir.

Böylece. Kültürel Miras Müzesi ile geçmişten günümüze yaşatılan değerlerin, gelenek ve göreneklerin, nesilden nesile aktarılan sözlü kültür unsurlarının gelecek nesillerin hafızasında yer etmesi ve unutulmaması amaçlanıyor

Arkeoloji sitelerin, tarihi yerlerin ziyeret ederek kültürel mirasın yerli ve yabancı turistlere tanıtılması hem de turizm potansiyelinin canlandırılması hedeflerimizden biridir. . Ebru sanatı, masal anlatan, gelin odasında bebeğine ninni söyleyen anne, hikâye anlatan hikâyeci, çocuk oyunu, müzede

sergilenen kültürel miras örnekleri projelerimizin arasında yer alıyor. Somut olan kültürel miraslarımızı koruma altına alınması, tamir veya restorasyon çalışmalarına girilmesi için devlet makamlarıyla mücadele ediyoruz. Bazı zaman zorluklarla karşı karşıyayız. Karşımıza çıkan tek kelime , 'Para yok'' Buna rağmen Turizm şeklinde varlıklarımızı tanıtmak, üst düzeyde gelen misafirlerimizi oralara götürerek belki kurtarılmamış eserlerimizi muhafaza edebiliriz. Kültür Bakanlığı ,yetkili sivil kuruluşları aracılığıyla ulusal kültürel mirasını koruma için bilinçli projeler çizerek çaba gösterilecektir.

Biz Türk kökeni toplumu olarak sürekli programlar, sergiler, çeşitli etkinlikler aracılığıyla yurtiçi ve yurtdışında Romanya'nın ve bize ait olan somut olan ve olmayan kültürel miraslarımızı tanıtmada daha güçlü bir çalışmamız gerekecektir. Aksi halde, sahip olduğumuz birçok değerli miraslarımız elimizden kaybolup gidecektir

Power Point üzerinden bazı örnek vererek mücadelerimizi sizlere aktararak ve beklentilerimizi sizlere paylaşarak belki yok olacak eserlerimizi kurtarmaya bir ortak yol bulacağız ümit ederek, saygılar sunar, sag olun var olun !